

Jana Medveďová: „Moderné otroctvo“: Súčasná situácia zahraničných pracovníčok v domácnostiach v krajinách Zálivu

Oponentský posudek

Jana Medveďová si pro svou bakalářskou práci zvolila zajímavé a aktuální téma – postavení zahraničních pracovníků zaměstnaných v domácnostech šesti zemí Perského zálivu. Již z předmluvy je zřejmé, že ji téma skutečně zajímá a k jeho volbě ji vedly osobní zážitky v oblasti. Zároveň však k němu přistoupila jako k vědeckému problému bez zaujatosti a emocí, čemuž odpovídá jak výzkumná otázka, tak i struktura práce. Věnuje pozornost definování konceptů, s nimiž pracuje, všímá si historie otroctví v oblasti Blízkého východu a rozebírá celý proces od nábory zahraničních pracovníků a jejich motivace přes mezinárodní legislativu a systém v přijímajících zemích a případnou ochranu ze strany vysílajících zemí po samotné zkušenosti domácích pracovníků.

Zvolené kapitoly a podkapitoly dobře odrážejí různé stránky problému, i když by bylo možné diskutovat o konkrétním pořadí jednotlivých částí, respektive o tom, zda by při jiném pořadí nebylo možné omezit odkazy na fakta či otázky, které jsou zpracované až v následujících částech textu, a vyhnout se tomu, že se výsledky objevují dříve než analýza, která k nim vedla. S tím do jisté míry souvisí hlavní slabina práce: i když výzkumná otázka – zda lze postavení zahraničních pracovníků v domácnostech v zemích Perského zálivu charakterizovat jako moderní otroctví – je dobře zvolená, Jana Medveďová od počátku charakterizuje situaci domácích pracovníků jako moderní otroctví, místo aby ukázala, jak na základě analýzy k tomuto závěru dospěla. Autorka sice zmiňuje (explicitně na s. 80), že jde o hypotézu, ale i v tom případě by bylo dobré při jejím ověřování postupovat trochu systematictěji a nepracovat s ní jako s faktem.

Je třeba ocenit, že Jana Medveďová pečlivě definuje nejen odborné termíny, ale i takové, které bývají běžně užívány bez velké reflexe. Úvod jasně představuje téma a uvádí literaturu a prameny, z nichž práce čerpá. V části úvodu nazvané „Metodológia, materiály a jazyková poznámka“ se však popis metodologie omezuje na konstatování, že práce používá metody analýzy, komparace a syntézy dat, bez jakéhokoliv dalšího vysvětlení a zdůvodnění. První kapitola, věnovaná tradičnímu otroctví, začíná úvahou o souvislosti mezi současnou situací pracovníků v domácnosti a tradičním otroctvím. Zařazení této a následující kapitoly, která se zamýšlí nad moderními formami otroctví, umožňuje začlenit situaci domácích pracovníků v dnešních zemích Perského zálivu do širšího mezinárodního i historického kontextu. Snad by jen bylo vhodné u definice tradičního otroctví (Kapitola 1.1) předem vymežit, že otroctví na Blízkém východě je tu ponecháno stranou a je mu věnována další část kapitoly; jinak totiž při čtení o tradičním otroctví čtenář znalý historie Blízkého východu neustále naráží na konstatování, která pro Blízký východ zcela, nebo vůbec, neplatí (což pak ukazuje i druhá část kapitoly zaměřená na Blízký východ). Se zvolenou definicí moderního otroctví (s. 41) by sice bylo možné

polemizovat, ale za nejdůležitější v tomto případě považují, že si Jana Medvedová stanovuje kritéria, která pak uplatňuje při zkoumání postavení pracovnic v domácnosti. Třetí a čtvrtá kapitola velice dobře popisují migrační politiku v zemích Perského zálivu a migrační proces, především systém *kafāla*. Právě ve třetí kapitole (např. s. 52) se však rovnou objevuje konstatování o moderním otroctví, jako kdyby již bylo dokázáno, že tak lze situaci domácích pracovnic hodnotit. K nejzajímavějším částem práce patří pátá kapitola, která ukazuje postavení zahraničních pracovnic v domácnosti jejich vlastním pohledem. Je jen škoda, že tu autorka lépe nevyzdvihuje svůj vlastní přínos; ten je zřejmý např. při analýze Facebooku a Instagramu (s. 91). Jana Medvedová jistě i jinde využila svou znalost arabštiny, ale bylo by dobré to i zřetelně ukázat.

Bakalářská práce je dosti rozsáhlá, aniž by byla rozvláčná nebo obsahovala nedůležité informace. Vzhledem k tomu i k šíři poznatků, které práce zahrnuje, je naopak její závěr až příliš stručný. Především tak dostatečně neukazuje přínos jednotlivých kapitol i celé práce; opět se zdá, že Jana Medvedová nedokáže své zajímavé poznatky dostatečně „prodat“. V závěru by také bylo vhodné zdůvodnit odpověď na hlavní výzkumnou otázku, respektive ukázat, jakým způsobem práce potvrdila hypotézu o moderním otroctví. Odpověď na výzkumnou otázku tu sice nechybí (s. 96), ale je velice stručná a téměř se v textu ztrácí.

Pro diskusi se nabízí řada dalších otázek: autorka např. v úvodu (s. 19) zmiňuje, že se práce „z genderového hlediska zaměřuje na pracovníčky a nie pracovníkov...“, ale dále s genderovými koncepty a přístupy systematicky nepracuje, přestože téma k tomu vybízí. Znamená to, že by genderová perspektiva nemohla práci obohatit? Zajímavá je také otázka otroctví v pozdní osmanské říši (zmíněná na s. 37-38), kde byl vztah k otroctví komplikovaný a ambivalentní (objevuje se kritika otroctví, ale zároveň je specificky osmanské otroctví hájeno proti kritice Západu); pro tuto dobu ale již neplatí, že velká část otroků byla součástí elit (s. 38) v rámci systému sultánových otroků a otrokyň, jak tomu bylo v dřívějším období. V kapitole věnované migračnímu procesu by bylo možné se ptát, o čem svědčí to, že se cizinky pracující v Zálivu snaží najít zaměstnání u „bílých“ zaměstnavatelů, či jaké dopady má větší ochrana ze strany státu na postavení pracovnic z Filipín (s. 65); v dalším textu (na s. 74) je zmíněno, že to jistý vliv má, ale bylo by zajímavé dozvědět se o této otázce víc.

Práce je psána velice čtivě, ale přitom stylem odpovídajícím odbornému textu. I z gramatického hlediska – pokud mohu posoudit slovensky psaný text – je práce v pořádku, až na problém s interpunkcí. Jedná se zvláště o vložené vedlejší věty, u nichž chybí téměř pravidelně jedna čárka, jinde jsou naopak čárky navíc, například zcela nelogicky na začátku věty, přičemž to často poněkud ztěžuje čtení jinak opravdu hezky psaného textu (např. na s. 35: „V praxi, ale nie vždy dochádzalo k dodržiavaniu všetkých týchto práv“). Zdá se skoro, že čárky byly zadány automaticky, v tomto případě před každým „ale“ v textu, bez ohledu na smysl.

Přes uvedené nedostatky Jana Medveďová ukázala, že je schopná samostatně zpracovat zvolené téma. Vzhledem k tomu práci doporučuji k obhajobě a vzhledem ke zmíněným nedostatkům navrhuji hodnotit ji jako velmi dobrou.

Prof. PhDr. Jitka Malečková, CSc.